

БІБЛІОТЕКА
ХУДОЖНЬОЇ
ЛІТЕРАТУРИ

ПЕТРО ПАНЧ

ПЕРЕМОГА

Д Е Р Ж Л І Т В И Д А В

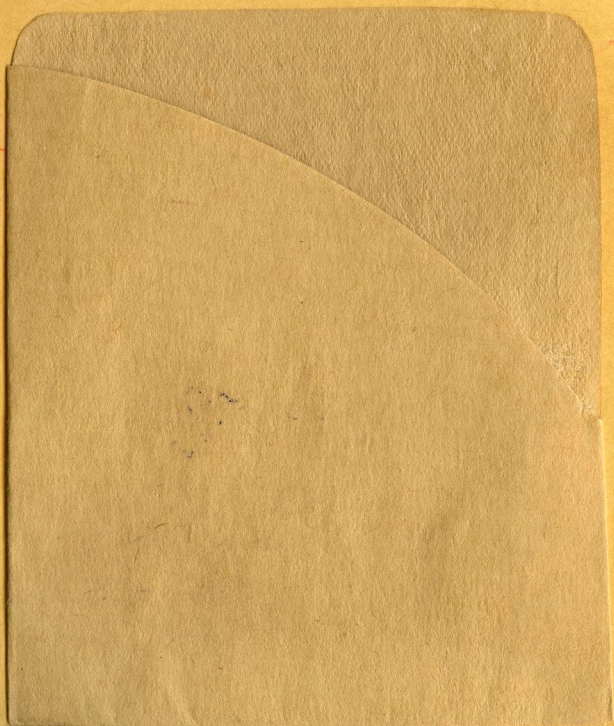
Ціна 15 коп.

V.N. Karazin Kharkiv National University

00706929

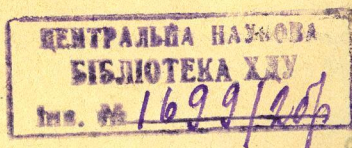
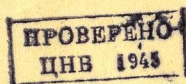
7

7.1682

ПЕТРО ПАНЧ

ПЕРЕМОГА

ДЕРЖАВНЕ
ЛІТЕРАТУРНЕ ВИДАВНИЦТВО
КИЇВ 1941 ХАРКІВ

58

«Бийтеся до останньої краплі крові,
товариші, держіться за кожну п'ядь
землі, будьте стійкі до кінця, перемога
недалеко! Перемога буде за нами!»

В. І. ЛЕНІН.

На випадковій підводі нове поповнення під'їхало більшу частину дороги. Ще здаля Андрій чув попереду якісь постріли, а від зустрічних селян довідався, що партизанський загін Антона Кужеля зайняв уже станцію Макотино. В приселку Андрій побачив довгу валку саней, що черідкою стояли попід хатами. Валка нагадувала весільний поїзд: дуги, голоблі й гриви коней були переплетені червоними стрічками. На сиделках красувалися паперові квіти. Біля саней купками стояли підводчики, а їх коні з попущеними підпругами мирно пирхали й хрумкали сіно, підкинуте просто на сніг. Біля передніх саней, на яких лежали лантухи з цукром, ходила озброєна варта з партизанів.

Андрій упізнав своїх товаришів, і його охопила радість, подібна до радості дитини, що в натовпі сама знайшла загублену матір. Яша Фішер вивернувся з його обіймів і, зворушений щирістю, проговорив, посміхаючись:

— Мене обнімаєш, а мабуть про неї думаєш,— аж кісточки затріщали.

— Де останні? Усі живі, здорові?

— На станції. Чекають на німців. Декого вже куля вкусила, ну не дуже. Ти краще про Київ нам...

Але Андрій уже біг з своїми хлопцями до станції. По перону стривоженим мурашником метушилися партизани, на кінці дебаркадера стояв кулемет, спрямований у бік Бахмача. За семафором на путях щось

лагодила чи руйнувала бригада робітників, а може й партизанів. Звідси долітали лункі удари ломів і кірок об сталні рейки. В той же бік тяглися понад колією черідкою партизани. Андрій охопив усе це з одного погляду, а по суворому вигляду партизанів уже зрозумів, що має бути серйозна операція. В ту ж хвилину він перейнявся загальним настроєм і вже почував себе так, ніби він і на день не залишав загону.

Антон був у кабінеті начальника станції. Андрій одчинив двері і, вражений, зупинився на порозі: Антонова голова біліла від бинтів. Побачивши його, Антон посміхнувся і привітав кивком голови. Перед ним стояв високий і худий, як дрючок, начальник станції і лянав кощавими пальцями по телеграфному бланку. Як потім Андрій довідався, йому притьмом заманулося піти до лісу подихати свіжим повітрям. Ображений за перервану конвоем прогулянку, він зиркав на Антона колючими очима й пискливим голосом викрикував:

— Станції займати не можна. Я за це відповідаю! Нате, читайте,— і ляпнув по столу телеграмою. Андрій підійшов ближче і стривожено зирнув на Антонові бинти. Антон потис йому руку.

— Дряпнув один петлюрівець... Та це чепуха. Як ти? Хлопців привів? Добре. Ну, так що?— знову звернувся він до начальника станції.

— Читайте самі, коли вмієте. Що тут написано? „Розпорядженням головнокомандуючого військом Республіки, наказую...“ Ну, це відносно перевозок німецького війська, щоб не затримували, а ось... „Звертайте увагу, щоб не було проїзду озброєних частин контрреволюціонерів і більшовиків...“ А ви хто такі будете?

— Більшовики,— мов у бочку, гукнув позаду начальника станції голос. За ним стояв Мусій, як завж-

ди з карабіном на шиї, а на грудях перехрещувалась кулеметна стрічка. Нею ж він був і підперезаний. Щоб підійти до Андрія, він мусив відіхнути начальника станції з дороги, і той злякано заверещав ще тонше:

— Значить, якраз ті самі... А я можу, як тут сказано, в разі необхідності вимагати озброєну силу для затримки контрреволюціонерів і більшовиків, підписав сам еспетлюра.

— Сам ти контра,—наставив на нього лоба Малий.

— Ось тепер усе ясно,—пристукнув кулаком Антон і обвів кривою посмішкою присутніх.

— Я іншого й не чекав,—відповів, хитнувши бородою, Малий.

Начальник станції зрозумів їх по-своєму і, знизуючи плечима, вивернув обидві долоні, схожі на клішні.

— Я зобов'язаний. Самі читали наказ еспетлюри. Краще зразу ж залиште станцію. Німці не будуть з вами так, як я...—і він покрутив розчепіреними пальцями.

— Так це ти дав знати німцям?—поволі звів на нього очі Антон.

— Я зобов'язаний.

Мусій Малий мовчки посунув на нього, як ведмідь на рогатину, узяв за грудки і струснув.

— Ах ти ж, сургучна твоя душа...—шапка з червоним кантом злетіла з маленької голови з йоржиком і покотилась під стіл.

Тепер уже напевне треба було чекати появи німців, і всі рушили на перон. Зостався тільки гостроносий Невкритий вартувати біля телеграфіста.

— Ідіть, вас двоє, назустріч,—сказав Антон, одібравши тямовитих хлопців,—будете махати білими хустками, щоб зупинилися, інакше, скажете, звернуть собі в'язи.—Парламентери зразу ж вихопили свої

хустки і, держачи їх над головами, подалися за семафор. — А партизанам залягти по обидва боки колії, — продовжував Антон, — так, щоб їх не дістали бомбами. Рушайте!

Мурашник хутко вистроївся в довгі чотирикутники, які звиненою ходою попростували до бригади робітників чи партизанів, що все ще вовтузились над рейками.

— Ну, тепер послухаємо тебе, — звернувся Антон до Андрія, поклавши йому руку на плече. У нього було бліде обличчя і стомлені очі, під якими залягали сині кола. Від білих бинтів, що визирали спід шапки і з одного боку закривали вухо, він здавався суворо урочистим, а посмішка лагідно скорботною.

Андрій розігнався вже бігти до своєї сотні і з жалем подивився їй услід.

— Устигнемо. — Антон дістав із кишені хустку для носа, але за хусткою витяглась якась блискуча кулька і впала йому під ноги. Андрій підняв її. Це була бурулька з якогось ліжка чи з дверної ручки. Антон відібрав кульку й замішано сказав: — Думав синові передати, була б забавка, та й забув.

Андрій зрозумів, яка мучить його зараз цікавість, хоч той і спитав:

— Бориса бачив?

— Бачив Бориса. Правильно робимо. Тут ось лист тобі. Бачив і твого Гришуню. Коника від тебе передав, щоб батька на коні зустрів.

Антон радісно посміхнувся, потім хутко одвернув убік голову і почав прокашлюватися.

— Здоровий син? — голос його зволожнів. — А Оксана?

Тепер був радий Андрій, що ніхто не бачить його збентеженого обличчя і, щоб удати байдужого, підкинув на плечі рушницю і відказав ухильно:

— Петлюра мобілізацію об'явив. Я розказав, навіщо мобілізують — усі розбіглися, хіба, може, пару шкапин візьме. А тобі кланялись. Чекають на тебе.

— Скоро можна буде й мені. — Він повеселішав. — Гришуня, кажеш, коника вже... от подлец! І ото вони вдвох там з Оксаною... Ну, а тобі що припоручив Обком?

Від його радості Андрієві стало ще гірше.

— Там у листі написано, — відповів він з натугою, — політроботу щоб я вів у загоні. Мені аж страшно. А що якби я оце осліп, Антоне? — спитав він несподівано.

— Від страху, чи що?

— Ну, з нервового такого переживання чи від болю якогонебудь. Можна вилікувати, щоб зір повернувся?

— Як буде наша власть, усе тоді можна. Ще й не такі операції роблять. Очі вставляють. А з чого це тобі в голову прийшло? — насторожено запитав Антон.

Андрій, пройнятий надією, засвітився усмішкою і збентежено відказав:

— Одного нашого поранило в голову. Може осліпнути.

Але Антон, мабуть, не повірив такому поясненню, бо з тривогою вже в широко відкритих очах запитав:

— А чого це Оксана й записки не передала?

Андрій поспішно почав поправляти ремінь на плечі.

— Вона написала, так нам же довелося тікати з Мархалівки від мобілізації, і я не встиг уже вдруге забігти.

Вони вже підходили до розведених рейок, біля яких гарячково працювали ломами партизани. Далі на колії лежав, вухом до рейки, Гаврило. За ним припошені снігом шпали, як кулеметна стрічка, тяглися до самого лісу.

— Іде! Чути, як гримить! — вигукнув він і знову припав до рейки. — Гуркочить!

Антон ніби прокинувся: сіпнув головою, випростався і, примружившись, окинув поле. Голос прорвався крізь глухий смуток і задзвенів на високій ноті.

— Годі! Кінчайте вже... — скомандував він. — Де товариш Малий? Нехай біжить до мене у верби.

Вони попростували до купи дерев, що були кроків на сто від колії. Туди ж прибіг і Мусій Малий. Партизани вже одійшли по обидва боки на постріл і залягли на ріллі. Надворі сутеніло, і сірий одяг людей зливався з рябими, видутими вітром борознами.

Поїзд вискочив із ліска мов із тунеля. Він ішов повільно, і біла пара твердими клубками падала на спини вагонів. На колії два ледь помітні силуети махали білими хустками, потім вони відскочили вбік, і на вагонах вималювалися вже тільки самі хустки, якими вони не переставали розмахувати. Але поїзд, не зменшуючи ходу, уперто повз далі.

— Доведеться, Мусію, ще тобі з ними побалакати.

— Я звідси буду балакати, а то й ближче можу.

Докотившись до розведених рейок, паровоз почав трошити шпали і став. Задні вагони з розгону набігли на передні й під їх тиском заскреготіли, сплющуючись, буфери й місточки.

— Витягай хустку й біжи, — кивнув до Малого Антон. — Нехай здаються.

Мусій неохоче вийшов ізза верби й попростував до жовтого вагона. Солдати, напевно збиті з ніг несподіваним ударом і приголомшені тріском вагонів, деякий час мовчали, ніби й зовсім їх не було в поїзді, і Андрій запитливо глянув на Антона.

— Думаєш, помилились? — відповів він, смикнувши підборіддя. — Ось побачиш, які там пасажири... Дивися, дивися.

Із вагонів почали торопко визирати на всі боки зелені каски. До поїзда підходив один тільки, перехрещений кулеметними стрічками, Малий з білою хусткою над головою. Декілька солдатів з гвинтівками в руках збентежено побігли до паровоза.

Мусій Малий пробув у жовтому вагоні не більше трьох хвилин і вистрибнув звідти як ошпарений. В руках уже була бомба, якою він погрожував на вікна і щосили лаявся.

— Самі ви бандити... А ми кров проливаємо за волю... — З приступок вагона в спину йому цілився солдат у касці. Мусій озирнувся через плече. — Попробуй стрільнути, я тебе за версту дістану!

Солдата на приступках Антон узяв на мушку свого маузера і тримав так, аж доки Мусій не вскочив у верби. Він все ще лаявся, потім по-дитячому винувато посміхнувся.

— Я їм кажу — революція, приїхали вже, а вони як кнури: цурік, цурік... Ну, я й... Ти краще когось іншого посилає, не вмю я з буржуями без мата балакати.

Тим часом німецькі солдати вже організовано вистрибували з вагонів і залягали у рівчачки, без сумніву, готуючись до бою.

— Ну, тоді бий їх! — вигукнув Антон і перший вистрілив з маузера у сіру шинель. Вона похитнулась і брязнула об шпали гвинтівкою.

Тільки на цей сигнал і чекали партизани, які вже задубіли в борознах. На ріллі мов засвітився разок червоних лампочок, блимнули вогники і постріли розляглися з обох боків ешелону. Кулі прошивали наскрізь тонкі стінки вагонів, лопотіли по бляшаних дахах, мітили білими жоржинами вікна, і солдати, що забарилися, тепер уже виривалися з дверей, як дим з димарів, і так же розвіювалися по землі.

Німців було не менше батальйону, але партизани охоплювали їх уже з флангів, і тепер кулі прошивали не тільки вагони, а й ряди. Солдати, рятуючись від куль, тулились до коліс, до шпал, тікали назад у вагони, а дехто вже тримав руки вгору.

Партизани схопилися на ноги і, гнані жадобою помсти, галасливою лавиною понеслися на ешелон. Від приселка ще з більшим галасом бігли селяни, озброєні косами й вилами.

Німецькі солдати всі, що були на виду, зняли руки догори і, перелякані на смерть, щось заволали.

Андрій біг попереду Антона з багнетом, спрямованим просто в живіт солдатів, який трусився з піднятими руками. Ще один крок—і багнет би занурився в м'яке тіло, але Андрій відчув на плечі міцну руку, яка шарпнула його назад. Перед самими очима промайнув Антонів маузер.

— Ти що, осліп?

Андрій тіпався, мов у пропасниці. Очі горіли йому вовчим блиском, а перекривлений рот тяг одну ноту.

— Не я осліп, а ... — він зарипів зубами, оскаженіло ударив назад головою і знову смикнувся вперед. — А-а, бий їх, гадів... і ти не жалій... Хто Оксану...

Антон зблід і шарпнув себе за комір.

— Назад!.. Розстріляю!

Збуджені партизани й селяни вже суцільною щіткою багнетів і вид обступили солдатів. Зняті вгору руки ніби передчасно закрили клапан у паровому казані, і він щосили здригався, ладний вибухнути кожно мить.

— А чого на них дивитися? Бий!

— Тепер просяться, а як ми...

— Смирно!—уже істерично викрикнув Антон і стрільнув із маузера.—Ви що, бандити? Назад!

Натовп утяг голови. Андрій отямився і, хутко обернувшись, підніс руку догори, ніби перегородивши нею

шлях. На сполотнілому обличчі гострыками випиналися вилиці від міцно зціплених зубів.

— Чули? Годі!

Партизани розправили плечі, селяни й собі подалися назад, даючи дорогу командирові. Антон, важко ди-
хаючи, хутко пройшов повз бліді плями з перекрив-
леними від страху ротами.

— Зброю на землю!.. гвер на землю! револьвери з
офіцерів,—кидав він, як гострими стрілами, під брязк
зброї.—Всі назад, до стінки!.. цурік! Ну!

— Цурік! — як луна, повторив по другий бік вагонів
Малий.

Всіх полонених звели до купи. Все ще з піднятими
догори руками, вони збилися в декілька рядів під
стінками вагонів. Тільки поранені zostались лежати на
землі. Партизани з похряпаними старими гвинтівками
за плечима, а деякі і досі ще з дробовиками, почали
збирати й складати на купу кинуту зброю. Тут були
гвинтівки з широкими багнетами, новенькі карабіни,
револьвери системи „парабеллум“, ручні кулемети і
один кулемет станковий, на колесах.

Антон, все ще блідий, вийшов наперед.

— Опустіть руки! — голос його зривався. — Німецькі
солдати, це повстав бідний народ. Хмари кровожадної
сарани — капіталістів — запускали жало в тіло робітни-
ків і селян. Вони ссали кров, убивали тіло, життя і
гнали їх заради своїх інтересів на війну. Ми повинні
взяти владу до своїх рук, щоб більше не робити на
панів, щоб нас знову не погнали вони в бойню. Геть
прислужників капіталу Вільгельма, гетьмана Скоропад-
ського й Петлюру. Хай живе Радянська влада! Розу-
мієте? Ес лебе революція!

Німці дивились на забинтованого партизана в шкіря-
ній куртці і, все ще з страхом у широко одкритих
очах, чекали на свою долю. Поранені стогнали все

голосніше. Антон обернувся до своїх і схвильованим голосом вигукнув:

— Хіба не так? Слава червоним партизанам!

— І тобі слава! — закричали сотні горлянок, і „слава“ покотилася полями до самого лісу, аж доки не вилилась у пісню. Слова гімну знали ще не всі, але співали всі, як молитву, як присягу ... „Час розплати настав“.

— А ви йдіть собі, ідіть, куди хочете!

Німці, може не розуміючи, а може не вірячи своїм вухам, все ще стояли закам'янілі під стінками вагонів.

— Ідіть! — і він махнув назад рукою. — Отак буде дорога на Берлін.

Штовхаючись ліктями, вони повернули і, як вівці, безладно затупотіли по шпалах.

Антон підійшов до гори зброї. Білі сніжинки тихо кружляли між сизою сталлю багнетів. Радість засвітилась йому в очах.

— Такий гостинець годиться і для Червоної Армії. Андрію, хочеш завтра повезти подарунок Щорсові?

Андрій все ще був блідий, ніби після пропасниці. Він картав себе за свій істеричний вибух і натяк про сліпих, що його необдумано кинув Антонові. Винувато глянувши спідлоба, він тільки почервонів і мовчки опустив голову. Антон підійшов до нього й лагідно поклав йому руку на плече.

— Я тобі серйозно кажу, ось як тільки повернеться наш посланець, так і пошлемо гостинця. Червона Армія вже за п'ятнадцять верст звідси.

Про те, що Червона Армія почала наступати від демаркаційної смуги, Андрій знав, але щоб вона була вже так близько, не йняв віри.

— Хто ж до них поїхав? — спитав він, певний, що зараз викрие цей жарт.

— Товариш Глоба. Що, не віриш?

Партизани, схвилювані перемогою, все ще бурували довкола спорожнілого німецького поїзда. Командира рогозянської сотні, білявого Глоби, справді серед них не було, але що його дійсно послали до Червоної Армії, в цьому Андрій переконався тільки на партійних зборах.

Збори були призначені на десяту годину в кімнати для пасажирів, а покищо партизани, які встигли по večеряти, топталися на пероні або в кабінеті начальника станції, де безперестанку цокотів апарат Морзе.

Антон розмовляв з маршалівськими хлопцями; Андрій стиха розповідав цікавим про Київ, а Мусій Малий, верхи на стільці, переконував у чомусь місцевого вчителя, що стояв перед ним у старенькому пальто й заперечливо мотав головою.

— Ну, а як же ти думав? — питав його вже роздратовано Малий.

Учитель, певний своєї правоти, іронічно знижував плечима.

— Я так думаю, що кожна людина родиться вже з своєю совістю.

Малий заморочено наморщив чоло й зирнув на Антона, шукаючи в нього допомоги. Той повернув голову й через плече кинув:

— Брехня.

— А по-вашому? — не приховуючи своєї зверхності, прищурився учитель.

— По-нашому, кожна людина родиться голою й порожньою, а в що її одягнуть, чим напхають, те й мають. Сам бачив, як з полонених робили самостійників у концентраційних таборах.

— А хіба не правда, що в своїй хаті своя воля, своя сила?

— Яка не раз уже голосила, — в тон йому вставив Антон, — а воля без поля, як птах без хвоста.

— Хіба Центральна рада не обіцяла волі? — спитав уже Малий. — Обіцяла, потім німців привела, а німці — гетьмана. Тут як у трибках піде: аби тільки один зубець зачепився.

Атакований вчитель облишив уже свою іронію і, не маючи інших аргументів, сказав:

— Що ж ви порівнюєте Центральну раду...

— З директорією буде те ж саме, — перебив його Антон. — Треба дивитися, хто за ниточку смикає, а не як ніжками дригає.

Учитель знизав плечима, але вже розгублено.

— Газети пишуть, а ми читаємо. Може й ваша правда.

Їхню розмову перебив телеграфіст, який ушнипився очима в білу стрічку, що, вигинаючись, соталась із телеграфного апарата. Не перестаючи вицокувати правою рукою, він відсахнувся від стрічки, як від лотерейного білета, і, ніби вражений виграшем, коротко скрикнув:

— II

На нього озирнулись. Телеграфіст з вихрестим чубом і вусиками, закрученими в кільця, знову припав до стрічки.

— Тебе блохи кусають? — спитав через плече Малий.

— Це така блоха... і ви підстрибнете...

Зацікавлені його натяками, всі, хто був у кабінеті, приступили до столу. Апарат цокотів, стрічка лізла як макарон, але на ній були тільки риски й крапки.

— Ну, кажи, що там? Німці, мабуть, образились, що їх живими пустили?

— Зараз, зараз... все! — Телеграфіст відкинувся на спинку стільця й передихнув так, ніби виліз на круту гору. — Мені таки везе: і першу телеграму я приймав, і цю. Читайте! — Він відірвав стрічку біля самої щілинки в мідній дощечці і з галантністю простяг її Антонові. — Історична, можна сказати, депеша.

— Та не викаблучуй! — уже нетерпляче загомоніли довкола. — Кому депеша?

— Усім! — відсмикнув назад руку телеграфіст. — Бахмут, Луганськ, Харків. Усім, усім, усім по установах України, всіх військових частинах і установах. Із Києва. Без заголовка. — І він оглянув партизанів так, ніби саме в цьому слові й був увесь сенс телеграми, і ще раз повторив: — Без заголовка. Збірна. Я, гетьман всієї України, протягом семи з половиною місяців усі сили свої покладав на те, щоб вивести країну...

— На торг, — вставив Андрій.

— ...Вивести країну із того тяжкого становища, в якому вона перебуває. Бог не дав мені сил справитися з цим завданням.

— Отакий ти у бога.

— І німці не допомогли. От морока!

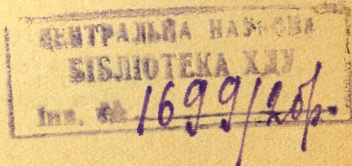
Телеграфіст підвищив голос:

— ...і нині, з огляду на умови, що склалися, керуючись виключно благами України, від влади відмовляюсь, — опустивши вже стрічку, телеграфіст закінчив: — Павло Скоропадський.

В кабінеті декілька хвилин стояла тиша, ніби чекали, поки ця мара зовсім зникне з очей; потім заговорили всі разом. Двері стояли вже навстіж, у них намагалися протиснутись партизани знадвору, які збуджено викрикували:

— Ми не чули. Для всіх читайте...

— А що там слухати, — гукнув Мусій Малий. — Носив вовк овець — понесли вже й вовка.

Редактор І. Кобелецький

Петр Панич „Победа“

(Отпечатано на українском языке)

КВ-13612. Зам. 402. Тираж 12.500. Друк. арк. 0,5.
Авт. арк. 0,6. В 1 друк. арк. 59.360 літ.
Підписано до друку 25-VII-41 р.

Ціна 15 коп.

Друк. ім. Фрунзе, Харків, пров. Фрунзе, 6.

Якщо в цій книжці будуть дефекти, просимо
повернути її для заміни на адрес: Харків,
пров. Фрунзе, 6, друкарня ім. Фрунзе.

WHITCOMB

No 12